

KÁNTÁS BALÁZS

Korszerű és újszerű Kosztolányi-portré Szegedy-Maszák Mihály *Kosztolányi Dezső* című monográfiáról

Szegedy-Maszák Mihály Kosztolányi-monográfiája több évtizedes kutató- és elemzőmunka eredménye. A vaskos szakkönyv talán azért is fontos állomás a magyar irodalomtörténet-írásban, mert a legújabb kutatások alapján igyekszik megközelíteni Kosztolányi Dezső munkásságát, mintegy újragondolva azt. Tartalmazza persze a szerző régebbi tanulmányait, Kosztolányi-kutatói tevékenységének korábbi eredményeit is, ám mindenképpen igyekszik azokat kiegészíteni a legújabb irodalomtörténeti eredményekkel, egyúttal új kontextusba is helyezve őket.

A kötet bevezető fejezete a fiatal Kosztolányi Dezső költészetével foglalkozik, illetve *A szegény kisgyermek panaszai* elemzésére tesz kísérletet. Megközelítésében újszerűnek tekinthető, mégpedig oly módon, hogy Kosztolányi líráját nem csupán a magyar irodalomtörténet, de az európai líra hatásösszefüggéseiben is vizsgálja.

A következő fejezet Kosztolányi és Csáth Géza életművének kölcsönhatásait vizsgálja. A két rokon írónak nem csupán életrajzi rokonságát emeli ki, de írói beszédmódjaik hasonlóságaira is rávilágít. Szegedy-Maszák Mihály feltevése alapján Csáth Géza bizonyos munkái Kosztolányi egyes műveinek előképéül szolgálhattak, ily módon pedig akár még a két életmű közötti intertextuális kapcsolat sem zárható ki.

Ezt követi a fiatal Kosztolányi újságírói értékrendjének vizsgálata, majd a *Vérző Magyarország* című fejezet megkísérli feltárni a szerző lehetséges politikai indíttatásait a Tanácsköztársaság idején, megvizsgálva Kosztolányi névtelenül közölt cikkeit, valamint Ady-pamfletjét is.

A történelem mint újírárs című fejezet a *Néró, a véres költő* című regény újszerű elemzése, mely a történetírás szemszögéből értelmezi a szöveget. Az elemzés persze nem merül ki a szöveg értelmezésében, mivel Szegedy-Maszák feltárja a mű valós történeti forrásait is, többek között utánajár Britannicusnak és Senecának, mint valós történeti személyeknek.

A parlagiság mint érték címet viselő szakasz voltaképpen a *Pacsirta* című regény elemzése kíván lenni, mégpedig paradox módon a rurális elmaradottságot próbálja meg értékkonstituáló tényezőként értelmezni. Ezt követi *A nevelődési regény cáfolatai* című szakasz, mely az *Aranysárkányt* értelmezi úgy, mint afféle negatív nevelődési regényt. Szegedy-Maszák rávilágít, hogy a regényben egyrészt Novák Antal, a főszereplő személyisége teljes mértékben meghasonlik önmagával, másrészt a narrátor megbízhatatlan, így Novák öngyilkosságának oka sem teljes mértékben meghatározható.

Ezek után következik az *Édes Anna* című paradigmikus Kosztolányi-regény recepciótörténete, illetve újszerű elemzése. A monográfia feltevése szerint az *Édes Anna* nem csupán afféle parabola, példázat, miként azt korábbi elemzők gondolták, hanem egyúttal olyan regény is, mely bizonyos történelmi referenciával is rendelkezik, illetve ami az elbeszélői nézőpontok variálását illeti, újszerűnek is tekinthető.

A tizedik fejezet, mely talán a monográfia csúcspontjának is tekinthető, az *Esti Kornél* értelmezését foglalja magában. Taglalja a regény / novellafüzér előzményeit, majd újra felteszi a kérdést, vajon az *Esti Kornél* struktúráját illetően regény, vagy inkább egymáshoz lazábban kapcsolódó novellák gyűjteménye. Eztán következik Kosztolányi utolsó novelláskötetének, a *Tegnerszemnek* az átfogó elemzése, melyben nagy hangsúlyt kapnak az *Esti Kornél* című kötetből kimaradt, későbbi Esti-novellák.

Kosztolányi prózájának áttekintő elemzéseit a *Meztelenül* és a *Számadás* című, utolsó verseskötetek bemutatása követi. Az *A kánonok hiábavalósága* című fejezet igyekszik bemutatni Kosztolányi irodalomszemléletének fő sajátosságait, illetve megkísérli feltárni a világirodalomhoz való viszonyát. Ezt követően *A néző értékítéletei* című fejezet Kosztolányi eddig vajmi kevésbé vizsgált színikritikáit is görcső alá veszi, rávilágítva, hogy szerzőjük látszólag inkább a magyarországi színházjáró közönséggel, semmint a magyar színjátszás minőségével volt elégedetlen.

A szerző világirodalomban való elhelyezéséhez, világirodalomhoz való viszonyának meghatározásához természetesen elengedhetetlen Kosztolányi óriási volumenű műfordítói munkásságának elemzése. Szegedy-Maszák Mihály kötete elsőként sorra veszi, mely irodalmakból fordított Kosztolányi, majd megkísérli rendszerezni a költő műfordítói poétikájának jellegzetességeit. A kötet *Nyelv és nemzet* című zárófejezete rávilágít Kosztolányi erősen nyelvcentrikus irodalomszemléletére, valamint arra, hogy a magyar nemzetet elsősorban nyelvi közösségként képzelte el. A kötetet végül a hivatkozások harminc-egynéhány oldalas, meglehetősen terjedelmes listája zárja.

Össességében úgy vélem, Szegedy-Maszák Kosztolányi-monográfiája mindenképpen hiánypótló mű a magyar irodalomtörténet-írásban, hiszen az elmúlt évtized egyetlen olyan Kosztolányiról szóló kötete, mely nem csupán egy-egy mű vagy alkotói pályaszakasz elemzésére tesz kísérletet, hanem afféle nagy Kosztolányi-kézikönyvként az életmű egészét igyekszik elemezni és rendszerezni. Nem választja el egymástól a költőt, a prózáírót, a műfordítót, az újságírót és a kritikust, hanem a sokarcú szerző különböző arcait megkísérli szintézisbe hozni, s a terjedelmes életművet nem csupán a hazai, de a nemzetközi irodalmi összefüggések keretében vizsgálni. Talán külön kiemelését érdemelnek a Kosztolányi újságírói tevékenységéről, publicisztikájáról, illetve nyelv- és irodalomszemléletéről szóló fejezetek, mely területeket a szerző lírájára és szépprózájára összpontosító kritikai recepció mintha kissé elhanyagolt volna az utóbbi években. A monográfia mindenképpen fontos, az eddigi eredményeket összegző és új kontextusokba helyező állomása a magyarországi Kosztolányi-kutatásnak, mely méltán ajánlható bárkinek, aki a Kosztolányi-életmű bármely szegmensének vizsgálatára adja a fejét.

(Budapest-Pozsony, Kalligram, 2010, 590 oldal, 3900 Ft)